

Stjepan Babić
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb

Sufiksalna tvorba uvećanica u hrvatskome književnome jeziku

Autor prikazuje tvorbu uvećanica i njihova značenja. Pokazuje da se tvore sa 30 sufikasa, ali je za središte tvorbe važno šest: *-ina*, *-čina*, *-etina*, *-urina*, *-jurina* i *-usina*, a eventualno i *-čuga*, koji je nastao i postaje plodan u naše doba. Težište je stavio na semantičku i stilističku stranu pa pokazuje da uvećanice uz uvećajnost najčešće označuju i pogrdnost, porugljivost, ali one nisu automatski povezane, nego su određene surječjem, a ne mogu ni biti zbog toga što uvećanice mogu imati i odmilno značenje.

1. Kad pišemo prilog za zbornik u počast istaknutomu anglistu, normalno bi bilo da uzmemo temu iz područja anglistike ili bliskoga područja kao što je kontrastivno proučavanje engleskoga i hrvatskoga jezika. Tema ima dovoljno pa i u području tvorbe riječi, području kojim se u ovom prilogu kanim pozabaviti.

2. Opće je poznato da germanski jezici u tvorbi riječi imaju razvijenu tvorbu složenica, a znatno slabije sufiksalsnu tvorbu, za razliku od slavenskih jezika gdje je obratno. Germanski jezici i nemaju nekih kategorija sufiksalsne tvorbe, npr. njemački i engleski jezik nemaju sufiksalsnu tvorbu uvećanica (augmentativa). Sad se nameće zanimljiva tema: kako se na engleski prevode hrvatske uvećanice, odnosno kako su izrečeni engleski pojmovi koji su na hrvatski prevedeni uvećanicama.

No da bi se to moglo učiniti, potrebno je dobro opisati hrvatske uvećanice, njihova značenja i stilske vrijednosti. Zato u njihovim proučavanjima u ovome radu težište stavljam na semantičku i stilističku stranu tvorbe.

3. Iz cjeline tvorbenih imenica uvećanice se mogu jednoznačno izdvojiti po jasnom kriteriju. One znače da je što veliko, povećano ili pojačano prema prosječnoj veličini drugih predmeta ili bića iste vrste. Veličina ne mora izricati samo fizičke odnose, nego može i moralne, karakterne, estetske i sl., jer uveća-

nica ima ne samo od konkretnih imenica, nego i od apstraktnih, važno je da je osobina veća od prosjeka.

Budući da je ono što je veliko u odnosu prema prosječnom većinom i ružno, neskladno, nespreatno, uvećanice obično ujedno znače i što pogrdno, porugljivo, prezrivo, obično su dakle i pogrdnice (pejorativi). No kao što umanjence nemaju automatski odmilno (hipokoristično) značenje (v. Babić, 1970.), tako ni uvećanice nemaju pogrdno značenje automatski, već mogu imati i druga osjećajna značenja s raznim vrijednostima. To zavisi od tvorbenoga tipa, značenja osnovne imenice i surječja (konteksta) u kojem je uvećanica upotrijebljena. Kao što će pitanja analiza pokazati, nije dobro što se u rječnicima za uvećanice često automatski navodi »augm. i pej. od« jer pejorativnost nije automatska.

4. Uvećanice se tvore sufikslnom, prefikslnom i složenom tvorbom, ali ću u ovome radu razmotriti samo sufikslnu tvorbu.

Iz skupine svih tvorbenih imenica nastalih sufiksima uvećanice se mogu izdvojiti po obrascu:

i+sufiks → *veliki i*, npr.

nosina → *veliki nos*.

To znači da u osnovi mora biti imenica, a ne koja druga vrsta riječi. Tvore se s 30 sufikasa od kojih je šest važnijih jer ili su plodni ili imaju veći broj izvedenica. To su sufiksi *-ina*, *-ćina*, *-etina*, *-urina*, *-jurina* i *-usina*. Kao što primjeri pokazuju, svi završavaju na *-ina*. Izvan njih i nema drugih s većom plodnosti. Ostali su značajni po imenicama u kojima su se ostvarili, neki i po svome glasovnome sastavu, *-enda*, *-endra*, *-erda*, *-(j)urda*, *-urenda*, ali su tvorbeno bez većega značenja jer su se ostvarili u jednoj ili tek u nekoliko imenica. U posljednjem zasad ne odudara ni sufiks *-ćuga* jer se ostvario u nekoliko izvedenica, dosad sam ih zabilježio šest, ali je njegova posebnost u tome što je nastao i postaje plodan upravo u najnovije doba pa će biti zanimljivo pratiti njegov daljnji razvoj.

Sufiks *-ina*

5. Uvećanice sufiksom najčešće se tvore od imenica m. r. sklonidbenoga tipa *jelen*, a rjeđe od imenica ž. i sr. r., uglavnom zbog posebnih razloga. Od imenica ž. r. e-vrste uvećanice sufiksom *-ina* tvore se prvenstveno od višesložnih osnova jer su od jednosložnih i dvosložnih običnije uvećanice sufiksom *-etina*. Od imenica i-sklonidbe uvećanice se ne tvore od apstraktnih imenica na *-ost* i zbirnih na *-ad*, a ostalih imenica te sklonidbe ima malo.

6. Na morfološku stranu ovom prilikom neću se osvrutati jer je ona podosta opširna, a već obrađena (Babić, 1991. a), nego samo na jednu pojavu koja je važna i za značenje. Zbog palatalizacije i uopćenoga naglaska u liku *jàrčina* neutraliziraju se osnove dviju imenica: *jàrac* i *jàrak*. Budući da je pojmovna razlika velika, jedno je živo, a drugo neživo, obično je u određenom surječju jasno o kojem je značenju riječ, kako što pokazuju primjeri:

*Redaju se momci gdje je kome bolje,
polovica leže u jarčinu dolje.*

I. Velikanović, Otmica, Zagreb, 1901., 119.

Jedna stara šušava jarčina s obješenim ušima kraj vilice, a bio je velik ko junac.

I. Meštrović, Ludi Mile, Zagreb, 1970., 51.

Opreka označena naglaskom i rodом u RMH: jarčina ž. *augm. i pej. od jarak*, jarčina m. *augm. i pej. od jarac* nije dovoljno razlikovna jer nije općenito prihvaćena niti je mogla biti budući da je uopćen kratkouzlazni naglasak na prvom slogu. Zbog toga valja paziti da jednoznačnost bude osigurana kontekstom.

Rod uvećanice može biti i ženski i kad je osnova biće muškoga spola jer se ženskim rodом u takvim slučajevima pojačava stilska vrijednost, kao što će poslije pokazati primjeri: *ona detektivčina, ona stara obrenovićevska generalčina*.¹

7. Kao općenito uvećanice tako i ove označuju da je što veliko, veće od prosjeka, npr.:

Othukne bučno kroz brčine i koraknuvši udalji se. (G. Kovačić, Dani gnjeva, Zagreb, 1936., 67) —... *šćepa tešku šakastu kameninu pa je napne u nažiljenoj ruci...* (Božić, Neisplakani, Sarajevo, s. a., 235.) — *Pruži veliku ključinu od kava pola kilograma.* (Kaleb, Novele, Beograd, 1974., 232.) —... *preda mnom ljudskara kao gora: junačina mrka brka, povijene glave, a dugačkoj sivoj kabanići. (...)* Čovječina *slegne ramenima i reče...* (F. Mažuranić, Od zore do mraka, Zagreb, 1927., 94. Iz surječja je jasno da se govori o fizički velikoj osobi.)

8. Obično s uvećajnim značenjem povezano je i kakvo osjećajno, najčešće pogrdno. Imaju ga izvedenice od osnove koje znače što negativno, kad bi trebalo biti što prosječno, normalno, u skladu s ostalim dijelovima, kao što su dijelovi tijela, odjeće i sl. i kad pogrdnost proizlazi iz jasno određenoga konteksta:

Pretvara [se] i prerusuje kao stara olinjala glumčina. (Krlježa, Banket u Bli-tvi, Zagreb, 1953., 209.) — *Crnac isplazi na mene silnu svoju crvenu jezičinu, a kad je povuče, kesi se da mi se koža ježi!* (F. Mažuranić, n. dj., 47.) — *Sjednite, magarčino, ponavljat ćete razred.* (Marinković, Kiklop, Beograd, 1966., 65.) — *Magarčino, ništa ne znaš.* (Isto, 68., oba puta pogrdno značenje pojačano prijenosom značenja osnovne imenice.) — *Obrazi su mu bili crveni..., nosina kao surla.* (Reymont, Seljaci, II, prev. J. Benešić, Zagreb, 1951., 199.) —... *i tako trpam u kofere sve što imam, poderane cipele, masu rukopisa, smeće. Mislim: ne vrijedi sve ovo baš ni krajcara, a proklete papirine ima toliko te nikad neću stići da je upakiram!* (Krlježa, Fragmenti dnevnika iz godine 1943., Forum, 10–11, Zagreb, 1972., 668.) —... *stani, svjetino bućoglava...* (G. Kovačić, Izabrana djela, Zagreb, 1951., 77.) — *Puteljak bio rđav... samo blato i mutna voda što niz brdo otiče. Prava jaružina.* (Car Emin, Nove borbe, Beograd, 1926., 51.) —... *posve jasno vidi čovjeka gola, bosa, u vojničkoj kabanićini...* (Turić, Igra životom, Zagreb, 1909., 92.) — *Jaši... vitez tužnoga lika na mršavoj kljusetini.* (Matoš, RMH.) — *Moraš čitav dan okolo bazati s tom prokletom kljusinom.* (Krešić, RMH.)

1 Puni primjeri ovdje u § 12, a cjelina problematike prikazana je u članku Babić, 1973.

9. Uvećanice mogu imati i odmilno značenje. Imaju ga kad je u osnovi imenica koja znači što pozitivno, kad se želi istaći pozitivna strana i kad je odmilnost određena surječjem, npr.:

Aferim, bežino moj, kliknu Mustafa. (Sarajlić, Iz bosanske romantike, Zagreb, 1931., 57.) — *Mala moja junačino! O ti moj mali Jankoviću!* (F. Mažuranić, n. dj., 34.) — *Ali ponovnom rujanju nije mogao izbjeći: — Hej, Jače, ljudino čobanska — što ruješ po tom blatu.* (G. Kovačić, n. dj., 76. Iako se spominje rujanje, ono se ne odnosi na riječ ljudina, nego na postupak Jačićin koji ruje po blatu umjesto da se pobuni kao ljudina, kakav bi Jačića zapravo trebao biti. To pokazuju i dva iduća primjera.) —... *tom starom strvinom začepiše ti gubicu (...) umjesto da im kao ljudina rečeš: ne ćemo tako...* (77.) — *Patuljak, a ne ljudina!* (78.) — *Vuk je poštenjačina, gospodine doktore.* (Stj. Mihalić, Novele, Zagreb, 1953., 250.) — *Treba znati, da se u njihovoj kući nije već dugo vremena nitko smijao, pa ni sam veseljačina vrtlar Jure...* (Car Emin, Iza plime, Zagreb, 1913., 24.)

10. Uvećanice mogu imati i druge stilske vrijednosti:

... *cio dan krče pedalj brežine, da mogu dočekati dva lista kupusa.* (Pavlinović, Puti, Zadar, 1888., 4. Isticanje opreke između velikoga posla i slaboga uspjeha.) — *Ala bi bila divota da udamo našu Mariju za kakva grofendu ili vitezinu.* (Velikanović, Srijemske priče, Zagreb, 1915., 48. Odmilnost s blagim podsmijehom.) — *Vrli čovječina mora da je taj glavar, kad hvali i magarce.* (Dukić, Iz dnevnika jednog magarca, Zagreb, 1925., 71. Zbog višeslojnosti toga djela uvećanica ima višeznačnu vrijednost: s gledišta pisca to je rujanje glavaru, s gledišta izricatelja rečenice, magarca, to je odmilnica.) — *Otac se smijao svomu bijegu, a susjed »kanonik«, kako ga je otac opalio kolčinom.* (A. Kovačić, U registraturi, Zagreb, 1911., 13. Uvećanica u službi pretjerivanja jer se na str. 11. kaže da je to bio nevelik kolac.)

Sufiks -čina

11. U tvorbi uvećanica sufiksom -čina kao osnove dolaze imenice m. i ž. r., a veoma rijetko srednjega. Dolazi prvenstveno na osnove koje završavaju zvočanikom. S tim je osnovama veoma plodan jer je većina izvedenica načinjena u novije vrijeme. To već pokazuje sustav u raspodjeli, pogotovu kad se uračuna vrijeme, što znači da u sustavu djeluje vremenska sastavnica. *Kamenčina* je potvrđena već kod Vj. Novaka, *kamenčuga* najnovija tvorba pa Božićeva *kamenina* danas djeluje malo neobično, no Božić često upotrebljava tvorbe koje djeluju neobično.

Izvedenice su ž. r., a od osnova imenica m. r. mogu biti i m. r. Izbor roda utječe na stilsku vrijednost izvedenice. Kao što je već rečeno, ženski rod za mušku osobu može povećati pogrđnost, a muški je oslabiti.

Rijetke su uvećanice sa -čina koje imaju samo uvećajno značenje, najčešće je s njime povezano i osjećajno, pogrđno ili odmilno kao dodatno.

12. U pogrđnome su značenju uvećanice upotrijebljene u ovim primjerima:

Nisu pretjerivali neki šaljivci koji su tvrdili, da gospodin Zrnić ima »genijalni nos«. To bi bio najdopadniji dio oniskog i zdepastog tijela, da nije na toj pedesetgodišnjoj glavi, svojom veličinom, odudarao više no udaraljka od bubnja. (...) Ta dvoperna buzdovančina visi kao balkon nad urednom travicom. (Božić,

Kurlani, Zagreb, 1954., 62.) —... *trgao ga je onaj odrpanac ciganski, ona detektivčina Uprave Grada Beograda.* (Krlježa, Zastave, 4, Zagreb, 1982., 189.) — *Potuzi [se] samom liječniku, Saleniju, doktorčini goroj od pokojnoga Tavusa.* (Frangješ, RMH.) — *A ne samo da je izvan kategorije ukusa, zbiljskog znanja i potrebne mjere, nego čak i normalnog smisla za stvari kad se u jednoj zadržljivoj eseji montira negdje gore među zvijezdama — u režiji kakva Joce Moce — stol...* (Ladan, U škarama, Zagreb, 1965., 12.) —... *kakve su ono svinjarije kojima ga je blatila čitavu noć ona stara obrenovićevska generalčina...* (Krlježa, n. dj., 192.) — *Šta sam ti ja kriv što nema ručka, kretencino! — poviče mali...* (Hitrec, Manijak, Zagreb, 1978., 24.) — *Guša, ta lopovčina.* (Kosor, Požar strasti, 38.) — *Kako ti samo na um pada da ja budem i tvoj pandurčina.* (Kosor, RMS.) — *Da mi je uhvatiti tu tipčinu...* (Izbor, 5/78, 155.)

13. S odmišljenim su značenjem uvećanice u ovim primjerima:

Portret Mladena Mikulića, ekonomista, direktora i sekretara, baritona i drugarčine. (Vus, 12. 4. 1972., 21.) — *Nisam vjerovao da Angel može održati ovakvu govorčinu.* (Šoljan, Drugi ljudi na Mjesecu, Zagreb, 1978., 208.) — *Poslije podne okušao ga najbolji jahači, ali hat nije dao prići: bacao se nogama, ujedao. Kapetan šta će, zamoli narednika Vlahovića, staru husarčinu, da mu se on popne na greben.* (Matoš, Iverje — Novo iverje, Zagreb, 1935., 62.)

Sufiks *-etina*

14. Sufiksom *-etina* uvećanice se tvore od imeničkih osnova svih rodova i svih sklonidbenih tipova, ali kao osnova najčešće dolaze imenice e-sklonidbe pa se može reći da je s tim osnovama plodan, a s ostalima je slabo plodan. Od nejednakosložnih imenica sr. r. sa završnim *-et-* uvećanice sufiksom *-etina* nisu moguće. (One se tvore sufiksom *-ina*. Od osnova imenica plurale tantum i izvedenice su plurale tantum: *gaćetine, jasletine, oćetine...*)

Budući da je sufiks trosložan, uvećanice se tvore od jednosložnih i dvosložnih osnova, a samo iznimno od trosložnih (*uniformetina*).

Ispred sufiksa *-etina* provodi se palatalizacija: *grozničetina, gubičetina, ptičetina..., daščetina, dlačetina, jabučetina, puščetina, ručetina..., brežetina, knjižetina...*

Neke izvedenice zadržavaju *c, k, g* nepromijenjeno: *bocetina, tetketina, trisketina, žensketina, mazgetina*, a neke su dubletne: *kučetina* i *kučketina* (novija), *nožetina* i *nogetina* (novija), *šačetina* (običnije) i *šaketina*. Osnove na *-h* ostaju bez promjene: *buhetina, muhetina*.

Imenice *mačetina, nožetina* i *repetina* neutralizacija su dviju osnova: *mač* i *mačka, nož* i *noga, rep* i *repa*. U kontekstu je obično jasno o kojemu je značenju riječ, ali je zbog veće razlikovnosti bolje upotrebljavati ove likove: *mačketina* 'velika mačka', *mačetina, mačina* 'veliki mač', *nogetina* 'velika noga', *nožina, nožetina* 'veliki nož', *repina* 'veliki rep', *repetina* 'velika repa'.

Naglasak je kratkouzlazni na prvom slogu sufiksa.

Značenje im je kao i ostalih uvećanica.

15. Jedne imaju uvećajno značenje bez izrazitoga osjećajnoga:

Oko desete ure... poslao kum Bartol po bocetinu vina. (Draženović, Djela, III, Zagreb, 1948., 16.) — *Trebali bi te, kažem, daščetinom po glavi, da dođeš sebi.* (G. Kovačić, Sveti psovač, Zagreb, 1946., 93.) — *Jedva [je] koji od hajduka znao*

za jametinu, obraslu kupinjem. (Turić, Igra životom, Zagreb, 1909., 43.) — *Sveti Đurađ još uvijek probada aždaju... I silna konjetina... se propela pod njim.* (Andro Kovačević, Krijes, Zagreb, 1926., 191.) — *Jedanput je imao i te kako bogat ulov. Bilo je povuci-potegni, ali je nekako do čamca dovukao zaista pravu ribetinu, morunu od 270 kilograma.* (Vjesnik, 14. 5. 1979., 5.)

16. Mnoge imaju kao dodatno pogrдно značenje:

Onakova ženetina... s brčetinama kao u muškarca, šta je na njoj lijepo? (Cesarec, Tonkina jedina ljubav, Zagreb, 1931., 60.) — *Ta ne može valjda još dugo da potraje ta buretina.* (Draženović, Djela, I, Zagreb, 1947., 173.) — *Blatnom i razrovanom cestetinom stupa Gajiša Mitrović.* (Turić, RMH.) — *S jedne strane virile su iz vreće (pogrдно za haljinu redovničke novakinje) dvije cipeletine, a iz suprotnog otvora obrubljenog sa dva bijela platnena polumjeseca stršio je wis obli vratić balansirajući dječjom glavicom iz koje je gledala cijela jedna žena, svim obilježjima ženstva obdarena neočekivano čitko.* (S. Novak, Mirisi, zlato i tamjan, Zagreb, 1969., 126.) Ružnoća cipela jasno naglašena oprekom po mjestu i oblicima izrečenim umanjenicama. — *Po licu mu se izvretenala kao vučja dlačetina.* (Božić, Neisplakani, Sarajevo, s. a., 345.) — *Međutim, ako će čovjek lako prijeći preko poulačenja takve teškokalibarske frazetine..., nešto će teže prijeći preko toga...* (Ladan, n. dj., 10.) — *Rđasta... glavetina... osula se bradavicama* (J. Pavičić, Knjiga o davnini, Zagreb, 1953., 146.) — *Kakav li će izgledati u toj proklesnoj košuljetini, koja je puna rupa, kao da su miševi u njoj spavali.* (Kolar, Ili jesmo ili nismo, Zagreb, 1933., 111.) —... *ova sluškinjetina u zapisniku tvrdi da si u subotu bio kod njih...* (Krlježa, Zastave, Beograd, 1969., 107. U zagrebačkome izdanju iz 1982. na tom je mjestu *curetina*, 1/123.) —... *a znaš li ti da je ona tvoja Marta evidentirana ordinarna kurvetina...* (Isto, 109.)

17. Mnogi od tih primjera imaju izrazito prezrivo značenje, posebno prvi i posljednja tri, a pogotovu kad su posrijedi prenesena značenja kao u primjeru:

Kad bi se ljutit vratio iz kasarne,... onda joj je znao kresati nemilice i »kravetina« i »kobiletina«. (Kolar, Glavno da je kapa na glavi, Zagreb, 1956., 11.)

Sufiksi *-jurina* i *-urina*

18. Sufiksima *-jurina* i *-urina* tvorene su uvećanice od imenica svih sklonidbenih tipova. Sufiks *-jurina* dolazi na osnove koje završavaju glasovima *c*, *k*, *g*, *h* i *s* njima se smjenjuju po jotacijskim pravilima: *brčurina*, *daščurina*, *dlačurina*, *knjižurina*, *nožurina*, *ptičurina*, *žličurina*... Od osnova na *-st* potvrđena je *boleščurina* i *koščurina*, ali je posljednja potvrđena i u liku *kosturina* (Šenoa).

Od ostalih osnova uvećanice se tvore sufiksom *-urina* i po tome su oba sufiksa u komplementarnoj raspodjeli. Sufiks *-urina* slabo je plodan, s njime ima nekoliko novijih tvorenica, ali se mnoge starije više danas ne upotrebljavaju, umjesto njih su običnije uvećanice sa sufiksom *-etina*, a sa sufiksom *-jurina* nema, čini se, više novih tvorba.

Naglasak je kratkouzlazni na prvom slogu sufiksa.

Uvećanice uz uvećajno značenje imaju i osjećajno s različitim stilskim vrijednostima.

19. Uvećajno značenje s blagim pogrđnim imaju uvećanice u ovim primjerima:

Pogledam bolje, a na njemu visi nešto ispod bradurine, a nije križ, nego zvono. (Meštrović, n. dj., 51.) — *Morao [je] na napitnoj zdravici zahvaliti kakvom čašurinom.* (Korajac, RMH.) — *Desetak ljudi... su gredurinom... lupali snažno o arkunska vrata.* (Nazor, Pripovijetke, Zagreb, 1947., 321.) — *Gornji pak Kurlani mukotrpno crpu svoje jamurine–sniježnice* (Božić, Kurlani, 214.) — *Prodeš li ti mimo ražnja, put je dug, može kišurina...* (Isto, 28.) — *Ljudi zastaju, pa se naslađuju mučenjem ovog ludonje pod kožurinom.* (Isto, 133.) — *Među njima se osobito isticao postariji, krupan i rumen ljudurina.* (Krešić RMS) — *Ne možeš bez nožurine!* — *rekne u sebi jednoga dana...* (G. Kovačić, Izabrana djela, Zagreb, 1951., 75.) — *Plahturine blistave svjetlosti pljuscale su po cesti.* (Stj. Kranjčević, RMS.) — *Mrka seljačka svjetina okruživala je žandare, slične stoglavoj zmijurini.* (Kovačić, Dani gnjeva, 114.)

20. Uvećajno značenje s jačim ili jakim pogrđnim značenjem imaju uvećanice u ovim primjerima:

... on se beljio i nakazio iz sumračnog ugla, tresao kesurinom i krljuštio pasje povuke kroza zube... (Božić, n. dj., 100.) — *... on je stog mesurine...* (Božić, RMS.) — *Otvorim oči, al kad nada mnomo stoji jedna stara kaluđerčina, debele vratine i duge guste bijele bradurine, izbuljio sive očurine u me i donji mu se kapci objesili ispod očiju.* (Meštrović, n. dj., 51.) — *... grabežljive mesarske pasurine* (Nemčić, Izabrana djela, Zagreb, 1898., 171.) — *U torbi je imao: ... onu »Zlatnu lađu« s beskonačnim pjesmurinama...* (Hitrec, Smogovci, Zagreb, 1978., 7.)... *prljavih prsturina* (I. Kušan, Toranj, 96.) — *... kad mi pristupa sa svojom bućoglavom tikvurinom (nepravilnom kao nogometna lopta)...* (Krlježa, Na rubu pameti, Zagreb, 1954., 52.) — *Cio grad sa svojim zgradurinama stajaše tih i mukao.* (Kosor, Izabrane pripovijesti, Zagreb, 1950., 36.) — *... nijesu doprle one glasine kao do nje, da se Juraj bosonog i sav poderan sdružio u Beču s nekom ženturinom, te da s njome obilazi od krčme do krčme...* (Vj. Novak, Posljednji Stipančići, Zagreb, 1899., 178.)

U toj su kategoriji rijetke uvećanice bez imalo pogrđnosti kao u primjeru: *Današnja mladež kanda u sebi mjesto jake kosturine nosi cijevi od gušćjih pera.* (Šenoa, Kletva, Zagreb, 1934., 430.)

Sufiks *-usina*

21. Sufiks *-usina* postaje plodan jer je većina tvorenica iz djela suvremenih pisaca. Primjeri pokazuju da je u tih uvećanica uvećajnost izrazito naglašena:

Da brod! Milijunerska brodusina. (Šoljan, n. dj., 127, pretjerivanje u divljenju.) — *Glavusina mu među prednjim šapama, baš prema meni.* (J. Kušan, U procijepu, Zagreb, 1954., 88.) — *Sigurno se nešto golemo sprema, kad šalje poruke tako velike glavusine.* (Isto 178.) — *Lako bi Luce pogrđusinu pregorjela, ma gdje ćeš majčici dječicu!...* (I. Raos, Župnik na kamenu, Zagreb, 1975., 218.) — *Glas medvjeda i zadrta popusine!* (Isto, 203.) — *Nasred dvorišta razbuktali golemu vatrusinu...* (Isto, 205.) — *... iz naslaga hrvatskih književnih papirusina.* (I. Mandić, Vjesnik, 8. 2. 1973., 9.) — *On svojom smrdljivom tjelusinom vas zakloni.* (Turić, RMS.) — *Čak do nas ovamo stigao je već taj novogodišnji milodar, a on, volusina, pola sata o vremenu, on o snijegu...* (S. Novak, n. dj. 99.)

Sufiks *-čuga*

22. Sufiks *-čuga* karakterističan je zato što se javio u novije vrijeme, što počinje suglasnikom č s jasnom tendencijom da dolazi na osnove sa završnim zvočanikom, kao i *-čić*, *-čina*, *-čanin*. Dosad sam zabilježio izvedenice samo s tim osnovama: *dvorčuga*, *filmčuga*, *kamenčuga*, *pivčuga*, *stančuga* i *stjenčuga*. Po tome bi imao karakterističnu raspodjelu. Značenje je izrazito uvećajno s dodatnim 'jak, pravi', a onda tek pomalo ružan i neugodan. No njegovo pravo profiliranje bit će jasno kad se tim sufiksom ostvari više izvedenica. (Usp. Babić, 1991. b.)

Ostali sufiksi

23. Među ostalim sufiksima navedeni su slabo plodni ili neplodni sufiksi. Neki od njih imaju izrazito pogrдно značenje, ali je zbog pojedinačnih ili rijetkih izvedenica teško utvrditi imaju li i uvećajno značenje. Zbog formalne i semantičke podudarnosti navedeni su ovdje kako bi slika bila potpuna.

-čaga. Samo u *rupčaga* 'velika i neugodna rupa'.

-čurina. U *maščurina* i *koščurina*.

-dura. Samo u *pijandura* 'veliki pijanac'.

-enda. U nekoliko izvedenica s izrazito pogrđnim značenjem: *curenda*, *doktorenda*, *grofenda*, *guzenda*, *Srbenda*.

-endra. U *selendra* i *cipelendra*, izvedenicama s izrazitim pogrđnim značenjem, prva veoma česta, a druga rijetka.

-erda. U *ručerda* 'velike i jake ruke'.

-erina. Od desetak imenica sa sufiksom *-erina* samo je *kučerina* u općoj upotrebi, a od ostalih samo po koja ima suvremeniju potvrdu, ali ipak u starijih pisaca: *brderina* (B. Budisavljević), *ključerina* (Jurković), *puščerina* (J. Pavičić), *zuberina* (A. Kovačić). Umjesto tih izvedenica danas su običnije sa sufiksom *-etina*.

-esina. U *ljudesina* i *tjelesina*.

-eskara. U *ljudeskara* i *popeskara*.

-ešina. U *glavešina*.

-ežina. U *brdežina* (A. Vuletić, očito analogijom prema *brežina*.)

-ičetina. Samo u *ličnostičetina*, i to u primjeru:... *fotografija s i te kakvim ličnostičetinama*. (I. Kušan, Toranj, 43.)

-juga. U *crnčuga* i *kaljuga*, prva s jačim, a druga sa slabijim pogrđnim značenjem.

-jura. U *Cigančura* i *djevojčura*.

-jurda. U nekoliko izvedenica od osnova koje završavaju na *k*, *g* s jotacijskim promjenama: *dlačurda*, *nožurda*, *ručurda*, *šačurda*.

-ština. Samo u *cijevština* (Šenoa).

-tura. U *žentura* (Ž. Bertić).

-uga. U *čvoruga*.

-ura. U *gadura*.

-urda. U *baburda*, *glasurda*, *glavurda*, *lopurda*.

-urenda. U *švaburenda* (*Švaburenda*) i *nosurenda*.

–ušina. U nekoliko izvedenica, većinom rijetke upotrebe: *blatušina*, *kartušina*, *orlušina*, *papirušina*, *vjetrušina*.

–ušina. U *baruština*, *maglušina*, *ribušina* i *vatruština*.

24. Sad bi trebalo proučiti njihov sustav, tj. njihov međusobni odnos, pogotovu što ima nekih izvedenica raznim sufiksima od istih osnova. Kad se uzmu kriteriji koji su za takvo proučavanje prijeko potrebni, kao što su značenja, stilске vrijednosti, raspodjela po osnovama s obzirom na rod, sklonidbeni tip, dužinu i završni suglasnik, proširenost, plodnost, upotreba, već se na prvi pogled zapažaju određeni sustavni odnosi.

U središtu tvorbe sudjeluju sufiksi sa završetkom na *-ina*. Njihova je značajka što se sa svakim tvore uvećanice od imenica svih rodova i svih sklonidbenih tipova, ali s jasnom težnjom za određenom raspodjelom.

25. Sufiksima *-ina* i *-čina* tvore se uvećanice u prvome redu od imenica m. r. a-sklonidbe (tip *jelen*) i imenica e-sklonidbe (tip *žena*), dolaze dakle na isti tip osnova, ali sufiks *-čina* ima u novije doba relativno veću plodnost s ograničenjem prvenstveno na osnove koje završavaju zvonačnikom.

26. Sufiksima *-etina* i *-(j)urina* uvećanice se tvore u prvome redu od imenica e-sklonidbe, sufiks je *-etina* plodan, a *-urina* i *-jurina* slabo plodni s jasnom raspodjelom, a uz to se opaža očit pomak prema sufiksu *-etina*. No i taj je sufiks ograničen na jednosložne i dvosložne osnove, jer su izvedenice kao *uniformetina* iznimne, a odatle proizlazi da je tu sustavno mjesto i sufiksu *-ina*.

27. Sufiks *-usina* tek postaje plodan i zato se njegovo mjesto u sustavu još ne može odrediti. S većom plodnošću on će zauzeti mjesto ili u određenoj kategoriji osnova ili na semantičkoj razini, spoznajnoj ili osjećajnoj, ili i jednoj i drugoj. Uvećajnost kao izrazita kategorija u hrvatskoj tvorbi riječi ima težnju da se ostvari od svake imenice semantički pogodne za nju pa treba postojati i mogućnost da se ta težnja i ostvari. Raznolikost osnova traži i raznolikost sufiksa.

28. Što u prethodnim paragrafima nisu bile posebno spomenute imenice i-sklonidbe, to proistječe iz veoma ograničenoga broja tih imenica kad su imenice na *-ost* i *-ad* isključene, *ličnostičetina* se može smatrati individualnom tvorbom, ali se postavlja pitanje što je s imenicama sr. r. jer ni od njih nema većega broja izvedenica ni od jednoga sklonidbenoga tipa. To vjerojatno proizlazi iz maloga broja imenica sr. r. ili zbog neke nepogodnosti, nepotrebnosti da se od njih tvore uvećanice. No za potpun odgovor na ovo pitanje potrebna su posebna istraživanja.

29. Potanja proučavanja dala bi još bolji uvid u te složene, ali ipak uhvatljive odnose, ali to za ovu priliku ostavljamo po strani jer je za namjeravani cilj dovoljno i to. Ovaj rad dovoljna je podloga za kontrastivno proučavanje hrvatskoga i drugih jezika, a posebno engleskoga, kako je to naglašeno u samom početku, no to je već druga tema.

Literatura

1. S. Babić, 1970., Tvorba imenica na *-ić*, *Jezik*, XVII, Zagreb, str. 74–89.
2. S. Babić, 1973., Sročnost (kongruencija) u suvremenom hrvatskom književnom jeziku, *Zbornik Zagrebačke slavističke škole*, 1, Zagreb, str. 199–218.

3. S. Babić, 1991. a, *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, Zagreb, § 773.-781., 788., 790. i 791.
4. S. Babić, 1991. b, Postanak sufiksa *-čuga*, *Senjski zbornik*, knj. 18., Senj, str. 1.-4.
5. R. Simeon, 1969., *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*, I A-O, II P-Ž, Zagreb

Suffix Word Formation of Augmentatives in Croatian Literary Language

The author presents the formation of augmentatives and their meanings. He shows that they can be formed by means of 30 suffixes, but central are 6 of them: *-ina*, *-čina*, *-etina*, *-urina*, *-jurina*, *-usina*, and in a way also *-čuga*, which is of recent origin and is becoming productive these days. The author focuses upon semantic and stylistic aspects of augmentatives and shows that they usually express also obsolacy, mocking. On the other hand, the Croatian augmentatives can also be used to express coziness.